מסורת השׂ"ם

פשני נפשך · שנה עלמך כדי שלא יכירוך: **ופגוייך פגע** · אני אגלגך: **קשייפא** · גרעיני תמרים: **פתון** · אלו גרעינין וניתן לך מספריס והייגו דכתיב בתער השכירה על שם שמרח נתנו לו תער לגלח ואיזהו שכר נתנו לו בעברי נהר דברים שדרכן לעשות על ידי נהר דהייט מחיצת ריחים: **וגם חזקן מספס** · דלא כתיב גנות אלא אראם אבל אחזקן כתיב תספה לשון כלוי על ידי אור שכלתה לגמרי: **גרירפיס לפרפס ושפר כפפיס** · אם אתה מחרך את הארמאי והוטב בעיניו הבער לו אש בזקט ולא שבעת תוכל מיניה: **כיס נפרך פנסיו** · לשון נסר שהשתחוה לנסר ועשאו אלוה: **סיינו דכסיב ויסי סוא משתחוה** משמע מפני שמשתחוה לשם הכוהו: **ויפלך עליהם** · לחיידי דלחיידי במלאכים איירי נמי בהאי קרא דכתיב ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' וגו' נקט ויחלק עליהם לילה וגו': **מלאך שנזדמן לאברהם לילה שמו** · והוא סייעו: **מפשש לילה** · שנלחמו בשביל כוכבי לילה כמו שעשו בשביל ברק: **מכל מלים דר' יצחק נפשא מדבר נפשא** · ר' יוחנן דמקרי בר נפחא בכולא הש"ס כמו (ב"מ דף פה:) מאן עייל בר נפחא גרלה למורי דאביו של ר' יוחנן הוי נפחא ולהכי מיקרי בר נפחא ואית דמפרשי בר נפחא על שם יופיו: **סוסרו בזקן** · אע"פ שסכח תלמודו הואיל ומחמת אונסו הוא: **סוסרו בורידין כר' יסודס** · דאמר בשחיטת חולין (דף כז:) עד שיסחוט את הורידין של עוף הואיל ועולהו טולו כאחד אינו חוטא ומולנו כבשר חיה ובהמה: **סוסרו בבני עמי הארץ** · שנעשו תלמידי חכמים לעשות להם כבוד שמהם תלא תורה לישראל שהרי יצאו שמעיה ואבטליון מבני בניו של סנחריב ומבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק כדלקמן ואע"ג דאמר רבי יהודה הכי אהדרו בבני עמי הארץ:

כי הא מילתא · דלקמן מודעינן להו כי היכי דחזיין לקמן דלא זכה בבודגנגר לאותו כבוד אלא מפני זכות ד' פסיעות כדאמרינן לקמן ה"ג אמרי' לבני עמי הארץ דלא זכו לאותו כבוד אלא מחמת זכות מעט שהיה באביהם מ"ר. **ואית דאמרי** דרבי זירא אדלעיל קאי אבני סנחריב אע"ג דשלא רבי יהודה אהדרו בבני ע"ה לכבדן שמהם תלא תורה כי היכי דנפקו מסנחריב כי הא מילתא מודיעים להו לבני ע"ה דהא דמוקרין להו אלו משום אביהם אלא תשום תורה שבהם שלא תזוח דעתם עליהם ויאמרו אבותיהם לדיקים היו: **מדופ דרך רשעים אבדם** · מפני מה הגליח בבוכדנצר וכבש ירושלים: **אסדרו ליס** · לירמיה: **בלעי מים** · מרש"קו בלעז: **ד' פסיעות** · מפורש לקמן: **על אחת כמה וכמה** · שיהו כל אדם יכולין להמות על מתן שכר גדול שישתלם עליהם: **לנביאים** · אברהם יצחק ויעקב: **נשכר לבי בקרבי** · כלומר תמהתי על מתן שכרן: **שפי שפות** · כדי שלא יהא פגאי לספרו ולקברו: **אפפס** · נתרפא: **אסדרינהו סקב"ס** · להגך שעות לחזקיה דאותו היום שנתרפא חזקיה היה של כ"ב שעות: **רשע בפריס** · דשליח: **לא סיס לפס סקנס** · שהיה שכרו מרובה והיה לו רשות לאכד אחריתו: **סוס כפיב שמיס ושמיס דאכוס** · כדי שיתכבד אביו לכך נקרא שם אביו עליו שנקרא מרודך בגלחן דאי לא כתיב אלא מרודך בן בגלחן לא הוי מיתקרי עליה שמיה דאבוה דהכי כתבי כולהו אינשי פלוני בן פלוני להכי כתיב מרודך בגלחן: **כאדם שמשיי בעשור לחדש בא נבוזר אדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם.** נבוכד נצר סליק לירושלם: ומי

גליון השׂ"ם

גמ' קריינא דאגרתא · בתחומא פ' תשא איתא דמרודך בגלחן בעצמו נתחלם והיה בהליה ג' פסיעות:

נוסא

מלחמת אברהם בגד ד' המלכים (בס' לק לק)

ושני נפשך במאי אישני? אמר ליה זיל אייתי לי מספרא ואיגזייך אנא, מהיכא אייתי? א"ל עול לההוא ביתא ואייתי, אזל אשכחינהו ארו מלאכי שרת ואידמו ליה כגברי והוו קא טרני קשייתא, א"ל הבו לי מספרא, א"ל טחון חד גריוא דקשייתא וניתן לך, טחן חד גריוא דקשייתא ויהבו ליה במספרתא, עד דאתא איחשך, א"ל זיל אייתי נורא, אזל ואייתי נורא בהדי דקא נפח ליה אתלי ביה נורא בדיקניה אזל גזייה לרישיה ודיקניה, אמרו היינו דכתיב °וגם את הזקן תספה, אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גרירתיה לארמאה שפיר ליה איתלי ליה נורא בדיקניה ולא שבעת חוכא מיניה" אזל אשכח דפא מתיבותא דנח אמר היינו אלהא רבא דשיזביה לנח מטופנא אמר אי אזיל ההוא גברא ומצלח מקרב להו לתרין בנוהי קמך, שמעו בנוהי וקטלוהו, היינו דכתיב °ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב" וגו' °ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וגו' אמר רבי יוחנן אותו מלאך שנזדמן לו לאברהם לילה, שמו שנאמר °והלילה אמר הורה גבר" ור' יצחק נפחא אמר שעשה עמו מעשה לילה שנאמר °מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא אמר ריש לקיש טבא דנפחא מדבר נפחא, "וירדף עד דן אמר רבי יוחנן כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כחו ראה בני בניו שעתידין לעבוד ע"ז בדן שנאמר °וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן" ואף אותו רשע לא נתגבר עד שהגיע לדן שנאמר °מדן נשמע נחרת סוסיו אמר רבי זירא אע"ג דשלח ר' *(יהודה בן בתירא מנציבין) הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, והזהרו בוורידין כר' יהודה, והזהרו בבני עמי הארץ שמהן תצא תורה כי הא מילתא מודעינן להו °צדיק אתה ה' כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך דרוש דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד נטעתם גם שרשו ילכו גם עשו פרי מאי אהדרו ליה °פי את רגלים רצתה וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים ובארץ שלום אתה בוטח ואיך תעשה בגאון הירדן" משל לאדם אחד שאמר יכול אני לרוץ ג' פרסאות לפני הסוסים בין בצעי המים נזדמן לו רגלי אחד רץ לפניו ג' מילין ביבשה ונלאה, א"ל ומה לפני רגלי כך, לפני הסוסים עאכ"ו, ומה שלשת מילין כך, ג' פרסאות על אחת כמה וכמה ומה ביבשה כך, בין בצעי המים על אחת כמה וכמה, אף אתה: ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע שרץ אחר כבודי אתה תמיה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים עאכ"ו, היינו דכתיב °לנביאים נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי הייתי כאיש שכור וכגבר עברו יין מפני ה' ומפני דברי קדשו, הני ד' פסיעות מאי היא דכתיב °בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים, וגו' משום כי חלה חזקיהו ויחזק שדר ליה ספרים ומנחה? (אין) °לדרוש (את) המופת אשר היה בארץ" דאמר רבי יוחנן אותו היום שמת בו אחז שתי שעות היה, וכי חלה חזקיהו ואיתפח אהדרינהו קודשא בריך הוא להנך עשר שעי דיהליה דכתב °הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחורנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה" א"ל מאי האי? א"ל חזקיהו חלש ואיתפח, אמר ליה אבא גברא כי האי ולא בעינא לשדורי ליה שלמא כתבו ליה "שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלם, שלם לאלהא רבא, נבוכד נאצר ספריה דבלאדן הוה, הדא שעתא לא הוה התם, כי אתא אמר להו היכי כתביתו אמרו ליה הכי כתבינן, אמר להו קריתו ליה אלהא רבא וכתביתו ליה לבסוף אמר אלא הכי כתובו "שלם לאלהא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה" אמרי ליה *"קריינא דאיגרתא איהו לידוי פרוונקא" רחט בתריה, כדרהיט ארבע פסיעות אתא גבריאל ואוקמיה, אמר ר' יוחנן אילמלא (*לא) בא גבריאל והעמידו לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל. מאי "בלאדן בן בלאדן" אמרי בלאדן מלכא הוה ואישתני אפיה והוה כי דכלבא, הוה יתיב בריה על מלכותא, כי הוה כתיב הוה כתיב שמיה דאבוה בלאדן מלכא, היינו דכתיב °בן יכבד אב ועבד אדניו" בן יכבד אב" הא דאמרן "ועבד אדניו" דכתי' °ובחודש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם וישרף את בית ה' ואת בית המלך" ומי

גי' כ"ש ריב"ל

ברכות ת:

נוסא

ו) תאיהה איך רשעים (נבוכד') מגלחים

ב) לבות ד' פסיעות שרף לבאוד ה' מבנה

רשיאה על תאיהות

לעיל דף סב. כ"מ סנ:

[עי' תוס' מגילה כא:]

[נמחקו וכילקו' לית שלש וכ"ל ברש"י ירמיה יב ס"ה]

מלאכי ג

ירמיה נב

ומי סליק כו' ומפ כפיב · בהיא פרשתא ויעל מלכיה אל המלך רבלתה אלמא ברבלה הוה: זו אנטוכיא · ואנטוכיא קיימא לן *דאינה מארץ ישראל: דמוס דיוקנו · של נבוכד נצר: מקוקס לו על מרכבו · של נבוזר אדן ודומה לו כמו שעומד לפניו ולכך כתיב בא נבוכד נצר והייט כבוד: טעין פלס מפס כודניים' · משאי שלש מאות פרדות: נרגא דפרזלא · פטישי ברזל: דשליט כפרזלא · ברזל חדוד הקולן ברזל אחר: כלעפיינסו · לא בליעה ממש אלא שיברים שהיו מתפוללין הפטישים בהכותם בשער לשברה: פטומים יפה. משמע על פתח אחד הלמו כל הכשילים וכילפות יחד ולא הועיל כלום: שוור בר שוור · דולג בר דולג קוס וכבש ירושלים לנבוזר אדן קאמר ליה שוור בר שוור מדלג בר מדלג קפלא פעם אחת עם סנחריב ועכשיו פעם שניה: כקופא · מנב הפטיש ולא מתודו כמו קופא דמחטא (נ"מ דף לח:): יודע כמניא למעלה · תפלה היא יודע לפניך אותו סבך עץ קרדומות שסבר בו את ירושלים כאילו הביאו למעלה בכסא הכבוד: נכש סיכלא · ובקש לעקור לרקיע: דרכו ביה מן שמיא · והשפילוהו: ופס דפטיש · מתגאה על שהיה מגליה: עמא קטילא · שכבר נגזר עליהם על כך: ומתני קמה · ומתני חטים לא נאמר אלא קמח שאין לריך מחיצה: נמפר · מקוס שהקלעים טומתין בכל הראש: שובל · קלע הראש שדומין לשבלים: גלי שוק עברי נהרות · פורעטת זה היה הקב"ה אומר לישראל לכו ומתנו קמח כלומר מחיצים אחם כבר לקמח ומחזרו ומחמן עדיין חגלי קלעי ראשיכם ושוקיכם ותלבו בגלות: מייפו לי ומינסי · ואגסה אם דם זבחים הוא: כמי ולא מידמי · שחט בהמות ולא חידמי הדם: פרעמא · שמר לוואה: ומיפגייר · נבוזראדן: גר מוסב · שלא קבל עליו שאר מלות וקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים: של אותו רשע · נבוכד נצר: רפיון ולא נרפפה · שהיה הקב"ה מבקש לרפאותו להכניס מבני בניו תחת כנפי השכינה: אלו נהרות בבל · שהם רעים לשתות: גייפא דבבל · דקליס מריס הם שעומדים בנהרות ל"ל ליטנייתא דבבל דקליס רעים של נהרות בבל שאין טעמים פירות לפי שהמים רעים הן לגדל פירות בסותה (דף מז:) אמרי' קושטא הוא דאמריתו הכי ליטנייתא דבבל משמע ימי בראשית איתנהו ונהר שתחת הכי ליטנייתא מי מריס ניהו: שיבני · שכנים: תורה אור פוק פא · לא ממקומך ובא אל ארץ ישראל ותכבשנה: כי אין פלים · מקרא הוא במלכים בט"ז כגיסים: נקריבא פוס · בקרוב הוא ויבא בעת דוחקם לפי דרכו של מקרא זה שהם שלחו לו, שומעים אנו שהוא, אבל מילתא דהוה אמרי ליה הוה מציב דבר זה: גרור סכסף לקח בידו · לדיקים שבהן מתו: ומכרה לי בחמשה עשר כסף · פדיתי אותה במלכים בט"ז בגיסים: כסף ומומר שעורים ולחך שעורים · בזכות שלדיקים שנקרלו כסף, חומר שעורים = שלשים סאין, ולחך = חמשה עשר סאין, אלו ארבעים וחמשה לדיקים שהעולם מתקיים עליהם · בחולין פרק גיד הנשה (דף נב:) פעמים ששלשים כאן ופ"ז בארץ ישראל ופעמים שפ"ז כאן ושלשים בארץ ישראל ובמסכת חולין היכא דקא מפרש הא קרא בלדיקים אמרי אין כסף אלא לדיקים וכן הוא אומר גרור הכסף לקח בידו: כבר קבע לפס זמן · שלא יבא עד ט' שנה שתשלים גלות בבל: מפלגא וממטרא · מחמת שלגים ומטרים: פא פגינא דמורי . בא דרך תחתית ההרים וההרים יגיע עליך מן השלגים (דף נב:) פעמים ששלשים כאן ופ"ז בארץ ישראל ופעמים שפ"ז כאן ושלשים בארץ ישראל ובמסכת חולין היכא דקא מפרש הא קרא בלדיקים אמרי אין כסף אלא לדיקים וכן הוא אומר גרור הכסף לקח בידו: כבר קבע לפס זמן · שלא יבא עד ט' שנה שתשלים גלות בבל: מפלגא וממטרא · מחמת שלגים ומטרים: פא פגינא דמורי . בא דרך תחתית ההרים וההרים יגיע עליך מן השלגים ומטרים: שלחו כר מושל ארץ · שלחו שליח אל נבוכד נצר שהיה מושל ארץ שיבא אל הר בת ציון דרך בלעים והרים: ליפ לי דוכפא · לא יהיה לי מקום סביב לירושלים שטוכל אני וחיילי לישב במקום מכוסה מפני הגשמים: קבריסס של ישראל · מערות שלהן סביב לירושלים ובהן אחה וחייליתיך יסולין לישב: יוליטו לפ פלפות מלכי יפודה · שעתידים להשלך מן הקברים העלמות שבקברים שנאמר בעת ההיא וגו': לימפ לפי כר נפלי . אלייא דאמרינן "גרור הכסף לקח בידו" שנתמעטו הלדיקים קא מייבי הא נמי במשיח, וקאמר' תלמידים מתמעטין, אלייא דאמרי' ואתי אחמת נעדרת אייתי הא דהוא אחרא דשמיה קושטא: לח

ומי סליק נבוכד נצר לירושלים והכתיב "ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה" ואמר ר' אבהו זו אנטוכיא? רב חסדא ורב יצחק בר אבודימי חד אמר דמות דיוקנו היתה חקוקה לו על מרכבתו וחד אמר אימה יתירה היתה לו ממנו ודומה כמי שעומד לפניו, אמר רבא טעין *תלת מאה כודנייתא נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא שדר ליה נבוכד נצר לנבוזראדן, כולהו בלעתינהו חד דשא דירושלם שנאמר "פתוחיה יחד בבשיל וכילפות יהלומון" בעי למידר אמר: מסתפינא דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסנחריב, נפקא קלא ואמר "שוור בר שוור-נבוזר אדן שוור" דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי פש ליה חד נרגא אתא מחייה בקופא ואיפתח שנאמר "יודע במביא למעלה בסבך עץ קרדומות" הוה קטיל ואזל עד דמטא להיכלא, אדליק ביה נורא גבה היכלא, דרכו ביה מן שמיא שנאמר "גת דרך ה' לבתולת בת יהודה" קא זיחא דעתיה, נפקא בת קלא ואמרה ליה "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחינת" שנאמר "קרחי רחים ומתני קמח גלי צמתך חשפי שובל גלי שוק עברי נהרות" חטים לא נאמר אלא קמח, *חזא דמיה דזכריה דהוה קא רתח אמר להו מאי האי? אמרו ליה דם זבחים הוא, דאישתפך, אמר להו אייתי ואנסי אי מדמו, כסי ולא אידמו, אמר להו "גלו לי ואי לא סריקנא לכו לבשרייכו במסריקא דפרזלא" אמרו ליה "האי כהן ונביא הוא דאינבי להו לישראל בחורבנא דירושלם וקטלוהו", אמר להו אנא מפייסנא ליה-אייתי רבנן קטיל עילויה ולא נח, אייתי דרדקי דבי רב קטיל עילויה ולא נח, אייתי פרחי כהונה קטיל עילויה ולא נח עד די קטל עילויה תשעין וארבעה ריבוא ולא נח, קרב לגביה אמר "זכריה זכריה טובים שבהן איבדתים ניחא לך דאיקטלינהו לכולהו" מיד נח, הדר תשובה בדעתיה-אמר: מה הם שלא איבדו אלא נפש אחת כך ההוא גברא מה תיהוי עליה ערק שדר פורטיתא לביתיה ואיתגייר, תנו רבנן *נעמן גר תושב היה, נבוזר אדן גר צדק היה, מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים ומאן נינהו שמעיה ואבטליון, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ואף מבני בניו של אותו רשע ביקש הקב"ה להכניסן תחת כנפי השכינה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך תכניס תחת כנפי השכינה? היינו דכתיב "רפינו" את בבל ולא נרפתה: עולא אמר זה נבוכד נצר רבי שמואל בר נחמני אמר אלו נהרות בבל, ותרגמה דציניתא (*צרידתא) דבבלאי, אמר עולא "עמון ומואב שיבבי בישי דירושלם הוו כיון דשמעינהו לנביאי דקא מתנבאי לחורבנא דירושלם שלחו לנבוכד נצר פוק ותא, אמר מסתפינא דלא ליעבדו לי כדעבדו בקמאי, שלחו ליה "כי אין האיש בביתו [א] הלך בדרך מרחוק" *ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר "ה' איש מלחמה", שלח להו בקריבא הוא ואתי, שלחו ליה "הלך בדרך מרחוק", שלח להו אית להו צדיקי דבעו רחמי ומייתו ליה, שלחו ליה "צרור הכסף לקח בידו" ואין כסף אלא צדיקים שנאמר "ואברה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולחך שעורים" שלח להו הדרי רשעי בתשובה ובעו רחמי ומייתו ליה, שלחו ליה כבר קבע להן זמן שנאמר "ליום הבסא יבא (ל)ביתו" אין כסא אלא זמן שנאמר "בכסה ליום חגנו" שלח להו סיתווא הוא ולא מצינא דאתי מתלגא וממטרא, שלחו ליה הא אשינא דטורא שנאמר "שלחו בר מושל ארץ מסלע מדבר אל הר בת ציון" שלח להו אי אתינא ליה דוכתא דיתיבנא ביה, שלחו ליה קברות שלהם מעולין מפלטירין שלך דכתיב "בעת ההיא נאום ה' יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם, ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם" אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע לך אימת אתי "בר נפלי" אמר ליה מאן בר נפלי א"ל משיח, משיח בר נפלי קרית ליה? א"ל אין דכתיב "ביום ההוא אקים

[ניסין מד:]

נוסא (עד סוף מ"ג ע"ב)

תיאור של חורבן הבית שבעבע ע"י נבוכדנאצר

[עי' פירוש רש"י פסחים קיט. ד"ה שלש מאות]

הגהות הגר"א

[א] גם' אלף בדרך מרחוק · נמחק:

נוסא

דם זכריה

גליון הש"ס

גם' עמון ומואב כו' עי' כר"ש פ"ד מ"ד דידים: רש"י ד"ה כסף וכו' וכעין זה לעיל נב ע"א ובנדרים דף כו ע"א:

[סנ ע"ב]

נוסא

מרטיים יגיון

בקרת רפאנו

[נס"ל ליתא וכ"מ מס' דאון שואה פ"ו ד"ה ולא גרים ליה] טבלים בנים - הסיתו את נבוכד נצר לבא ולהחריב את המקדש

מבנה

△ הסתת אמון/[סוטה מב: מתי לעיל נב:] ומואב

תעודות של נבוכדנצר

נוסא כללי (עד 63)

מעיה

*

ר"ל אחרי הסוגריים

לשאלת שאתה אתי בר נפלי

בתוך הסוגריים מבריים מי הוא בר נפלי